

Дејан С. Марковић*
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за руски језик и књижевност

Оригинални научни рад
УДК 81'42:004.738.5
811.161.1:003.83
811.163.41:003.83
Примљено 10. 11. 2016.

АБРЕВИЈАЦИЈА (СКРАЋИВАЊЕ) У ЕЛЕКТРОНСКОМ ДИСКУРСУ РУСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА

У електронском дискурсу руског и српског језика, односно на рускојезичном и српскојезичном Интернету, абривијација се активно користи. Скраћенице су продуктивни начин за попуњавање лексичког фонда, посебно у разним струкама, и неодвојиви су део лексичко-семантичког система језика. Абривијација се среће и у компјутерском жаргону као средство стилске модификације: *специјалист – спец*.

Многе врсте скраћивања носе у себи утицај енглеског језичког система, као метајезика информационих технологија. Формално су блиске јединицама руског омладинског жаргона у коме се такође осећа утицај енглеског језика са скраћивањем: *маг* од магнетофон, *тин* од тинејџер и сл.

Поред скраћивања, карактеристична творбена појава за компјутерски подјезик је и *сажимање (скупљање) основе* или *универбација*. Ова појава се у српском језику среће само у жаргону.

У раду смо размотрили најразличитије примере скраћеница и њихова значења и истакли значај сваког знака у абривијатури. Искусни корисници Интернета већ познају већину скраћеница и доживљавају их као сваку другу реч свога језика, а шпански провајдери мобилне телефоније су чак направили Речник скраћених порука.

Нисмо забележили абривијатуре које су створене у руском компјутерском жаргону, а да нису повезане са изворним енглеским, док у српском има таквих случајева. Скраћенице у текстовима преписке користе се за скраћивање фраза које се често понављају и за ублажавање емоционалних израза. У терминологији је позната тежња ка оптимизацији говорне поруке. Абривијација термилошких синтагми помаже да се избегне описивање у терминологији.

Кључне речи: електронски дискурс, скраћенице, руски језик, српски језик, иницијалне скраћенице.

Израз *абривијатура* је настао од латинске речи *abbrevio* (срп. *скраћујем*). Употребом абривијатура постиже се економија у изношењу чињеница. Абривијатуре настају заједно са појавом предмета и нових појмова управо због економичности и конденса-

* dejan.markovic@filfak.ni.ac.rs

ције текста. Због тога не чуди што их у електронском дискурсу руског и српског језика, односно на рускојезичном и српскојезичном Интернету, има толико много. Абrevијатуре доприносе синтаксичком поједностављању реченице, јер настају као резултат сажимања синтагми или сложеница, најчешће термилошког карактера. По свом значењу, абrevијатуре су њима еквивалентне. Данас су абrevијатуре „један од најпродуктивнијих начина попуњавања лексичког фонда руског језика, посебно у разним струкама, и неодвојиви су део лексичко-семантичког система језика” (ЛАИНОВИЋ-СТОЈАНОВИЋ 1996: 275).

Ако погледамо савремену Интернет комуникацију, приметимо значајан пораст абrevијатура у компјутерској лексици, а скраћивање као начин творбе се, и у књижевном и у нестандартном језику, развија све више у вези са потребом номинације и извршавања основне комуникативне функције језика како би се удовољило потребама говорника за кратким и економичним јединицама информације. Абrevијација у терминологији управо и долази као средство оптимизације говорне поруче. Реализацију те функције језичке економије у компјутерској терминологији можемо видети у следећим појавама: скраћивање основе, сажимање основе, абrevијација. У појединим радовима и енциклопедијама (ПАСТУШЕНКОВ 1998: 47; ЈАРЦЕВА 1998: 9) све набројане појаве сврставају се у абrevијацију.

Ј.В. Горшунов је запазио пораст абrevијатура у терминологији, укључујући ту и компјутерску (ГОРШУНОВ 2002: 29). То се може објаснити тиме што носиоци руског компјутерског језика усвајају и употребљавају абrevијатуре-позајмљенице (у руској штампи се оне срећу на латиници). У објашњавајућем руском речнику савременог руског језика (ЛОПАТИН 2011) међу неологизмима налазимо и велики број неадаптираних компјутерских абrevијатура. Тако се, у овом случају, не ради о абrevијацији, већ о позајмљеницама. У руском корпусу (ГОЛОВАНОВА 2006) смо уочили абrevијатуре компјутерских термина са интерфиксом –о– између компоненти: *самодиагностика // аутодијагностика, противовирусный // антивирусни и сл.*

Абrevијација се среће у говорном језику и компјутерском жаргону код скраћених стилски обојених синонима компјутерских термина, односно употребљава се као средство стилске модифи-

кације: *специалист – спец (по аппаратному обеспечению), программа – прога, компјутер-комп* и сл.

Размотрићемо детаљније различите врсте абривијација у руском подјезику компјутерских технологија.

Скраћивање (краћење) основе

У руском компјутерском подјезику не постоје термини са скраћеном основом, постоје само на тај начин створене некијевне лексеме, о којима ће даље бити речи:

1. скраћивање основе руске речи, нпр. *инфа* од *информация*, *прога* од *программа*, *сопр* од *сопроцессор*, *анек* од *анекдот (анекдот в сетевой конференции)*, *винч* од *винчестер*. Такве творевине по својој функцији, која се огледа у обезбеђивању кратког и једноставног назива, спадају у професионализме.

2. скраћивање основе транслитерисане речи, нпр. *винда* (од енг. *Windows*), *пень* (од енг. *Pentium*), *месса* (од енг. *message*), *вата* (од енг. *Watcom*), *зюк*, *зюх* (од енг. *Zyxel*).

У неколико лексичких јединица, на пример *пень*, *вата* присутна је одређена конотација, осећа се стилска маркираност. Такве јединице по нашем мишљењу треба сврстати у жаргонизме. Остале врсте скраћивања носе у себи утицај енглеског језичког система и процеса компримовања који су карактеристични за тај језик. Такође су формално блиски другим супстандардним појавама, нпр. јединицама руског омладинског жаргона у коме се знатно осећа утицај енглеског језика и где су такође популарне различите скраћенице: *маг* од магнетофон, *тин* од тинејџер, *видак* од видео-рекордера (НИКИТИНА 2005).

Сажимање основе

Поред скраћивања, карактеристична творбена појава за компјутерски подјезик је и *сажимање (скупљање) основе* или *универбација*, у случају ако је изворни термин синтагма. У литератури (ОТАШЕВИЋ 1996: 57) се за овај последњи творбени модел срећу и називи *универбизација*, *универбализација*, *кондензација*, (*семантичка*) *кондензација*, *брахиологизација*, *суфиксална супстантивизација*. Обично се продуктом универбације – универбатом – сматра само таква мотивисана реч са којом упоредо стоји синонимна синтагма која садржи мотивну реч и има карактер устаљеног језичког номината.

У руском компјутерском жаргону обилато је заступљена ова појава која је нетипична за књижевни језик: *яха* (компјутер *Ja-maha*), *голдед* (редактор за пошту *GoldEdit*), *инет* (Интернет), *Рунет* (руски Интернет). То потврђује закључак Р. Маројевића који, говорећи о руско-српским (српскохрватским) разликама, каже: “Универбизација као творбени поступак (петилетний план ® петилетка) у руском је шире распрострањен и у разговорној варијанти књижевног језика, док се у српскохрватском засад среће само у жаргону (*студентски град* ® студењак)”. (МАРОЈЕВИЋ 1986: 33).

Посебно су карактеристични облици прикупљања и универбације за преписке у мрежним конференцијама. У њима они, обично, замењују формуле учтивости. Нпр. *плз* (молим, од енг. *please*), *тхх* (хвала, од енг. *thanks*). Код нас у српском језику имамо: *ЧСК* - чујемо се касније, *ЗПМ* - за пет минута)

Ако погледамо тастатуру компјутера, видећемо неке примере скраћеница за чије стварање су искоришћени сугласници изворне речи: CTRL – *control*, ESC – *escape*. Код универбације увек је изворна синтагма: CMDLY – енг. *command delay* – одгоди наредбу.

Пример за универбацију у руској компјутерској терминологији: *ХаХа* – *холостой ход* (срп. празан ход).

У сфери стручне разговорне лексике имамо појаву испадања (губљења) глаголских суфикса и таква компресија је слична прикупљању основе.

Примери: *инитсья* (од иницијализирати се – *инициализироваться*), *сканить* (од скенирати – *сканировать*), *инсталлить* (од инсталирати – *инсталлировать*), *компилить* (од компилирати – *компилировать*), *конвертить* (од конвертовати – *конвертировать*), *модерить* (од модерирати – *модерировать*), *администрить* (од администрирати – *администрировать*), *регить* (од регистровати – *регистрировать*) итд. До сажимања услед губљења суфикса долази и у другим сличним глаголима.

У руској књижевној компјутерској лексици сажимање основе и универбација, као начини стварања термина, нису запажени.

Иницијалне скраћенице

Скраћенице се често користе у тексту, лако се читају и формирају. Неке скраћенице имају вишеструко значење. Неке су

осетљиве на промену величине слова, па велика и мала слова могу да направе разлику у значењу. Неке, пак, скраћенице прати размак. Нове речи настају од исечених компоненти сложенице или синтагме и то је продуктиван начин у творби јединица компјутерске лексике. Нпр. ПК – персональный компьютер (срп. лични компјутер), ПО – программное обеспечение (срп. софтвер), ОЗУ – оперативное запоминающее устройство (срп. оперативна меморија).

Пастушенков (ПАСТУШЕНКОВ 1998) издваја следеће основне врсте скраћеница:

1) словне, које се састоје од почетних слова сваке речи синтагме;

2) фонетске (гласовне), које се састоје од почетних гласова сваке речи у синтагми;

3) слоговне, које се састоје од почетних делова сваке речи синтагме;

4) скраћенице које се састоје од почетног дела прве речи и читаве друге речи.

У компјутерској терминологији енглеског језика (као мета језика информационих технологија) налазимо све набројане врсте скраћеница и руски и српски језик их углавном преузимају онако како се пишу у енглеској терминологији, на латиници, али се у последње време на Интернету све више јављају пресловљене у ћирилицу. Неке се преузимају у енглеском изворном облику, без обзира на то што се са енглеског те скраћенице другачије преводе и дешифрују у руском и српском језику, нпр. *HD* – *Чврсти Диск*.

Срп.: *GEOS* – геостационарни сателит (сателит који увек остаје изнад одређене тачке на површини Земље, путујући кроз свемир као Земљине орбите. Сателитска антена се користи за пријем комуникација. Коришћењем три оваква сателита могуће је послати сигнал око Земље), *HSF* – хијерархијски систем фајлова (систем у коме су подаци хијерархијски смештени унутар директоријума и поддиректоријума или у фолдерима. Већина оперативних система има хијерархијски систем фајлова), *AD* – административни домен (на Интернету – група мрежа, хостова и рутера којима управља иста организација), *IE* – Интернет експлорер (претраживач), *OS* – оперативни систем.

Рус.: *B3Y* (внешнее запоминающее устройство // срп. спољашња меморија), *ЖК* (жидко-кристаллический (монитор) // срп.

монитор са течним кристалима), *КПДП* (контролер прямого доступа к памяти // срп. адаптер за директни приступ меморији), *ПДО* (подсистема диалоговой обработки // срп. подсистем за обраду дијалога), *СОС* (сетевая операционная система // срп. мрежни оперативни систем), *АИЦ* (автоматизированная информационная система // срп. аутоматизовани информациони систем), *АПСУ* (автоматизированное проектирование систем управления // срп. аутоматизовано пројектовање управљачких система), *ВИНИТИ* (Всероссийский институт научной и технической информации // срп. Сверуски институт за научну и техничку информацију), *ИБИС* (интерфейсная большая интегральная схема // срп. велико интерфејсно интегрално коло) и др.

Упоређујући начин изражавања научног појма абривијатуром (скраћеницом) и синтагмом истраживачи примећују да „пошто се у абривијатурама информација преноси са мањим бројем знакова, него у синтагмама за исти појам, значај сваког знака је у абривијатурама већи него у одговарајућој синтагми” (МЕДНИКОВА, ШЕЉАХОВСКАЈА 1971: 107). Због тога се, у складу са законом економије језичких средстава, у терминологији појављују абривијатуре које су синоними синтагми од два или више елемената. Нпр. *WYSIWYG* - *What You See Is What You Get* – (оно што видиш, то и добијеш – овај термин се односи на могућност приказивања текста и графике на екрану на исти начин како ће изгледати када се одштапају). Осим вршења номинативне функције и функције језичке економије, абривијација се у компјутерској лексци активно користи у комуникацији преко Интернета за скраћивање фраза које се често понављају. То су углавном енглеске абривијатуре које су се усталиле у речнику и руских и српских корисника Интернета. Јединице као што су *IMHO* (*In my honest (humble) opinion*) – *по мом скромном мишљењу*, *BTW* (*By The Way*) – *узгред буди речено* и многе друге познате су корисницима у читавом свету и они их пишу латиницом. Многе такве јединице служе за успостављање контакта, односно имају фатичку функцију, нпр. *geNI* = *и поново здраво*. Скраћивање емоционалних израза (нпр. *GoAT* = *Go Away, Troll* – *бежи одавде, Тролу*¹) брише грубу стилску конотацију и дозвољава да се они користе у комуникацији на Интернету. Скра-

¹ Трол – особа која на Интернету жели да испровоцира што је могуће више људи. Флејмери (од енг. *flame* – ватра) су особе које воле да се свађају. Флејмовање спада у непристојно понашање.

ћенице се и код руских и код домаћих корисника Интернета доста користе приликом дописивања, у блогovima на Интернету, као и у различитим програмима за интерактивну размену порука, као што су Месенџер (Messenger), Скајп (Skype), В контакте, Фейсбук (Facebook) и др. Користе се енглеске општеприхваћене скраћенице које се сусрећу у току разговора како би се смањило време потребно за куцање порука.

Неке од тих скраћеница су:

Акроним	Енг. израз	Значење
CSL	Can't stop laughing	Не могу престати да се смејем
IMHO	In my humble opinion	По мом скромном мишљењу
L8R	Later	Касније
THX	Thanks	Хвала
U2	You too	Ти исто, теби исто
WB	Welcome back	Добродошао поново

Постоји много скраћеница у којима се користе и бројеви: 4U (for you) – за тебе, U2 (you too) – ти исто, теби исто, CUL8 (see you later) – видимо се касније, F2F (face to face) – лицем у лице, H8 (hate) – мржња, L8 (late) – касно, L8R (later) – касније и сл.

Образовање скраћеница при коме се реч замењује словом или бројем који слично звуче је интересантан и нови начин који није био раније карактеристичан за руски и српски језик језик. Навешћемо примере употребе таквог начина из српског компјутерског подјезика:

Српски компјутерски подјезик:

латинично **V3V3**

ћирилично **ВЗВЗ** — безвезе.

O5 — опет.

2105 и сл. — двадесет и пет (овакве конструкције су чудне са психолошког аспекта, јер не доприносе компресији и захтевају додатне напоре приликом куцања поруке).

3п — три пута.

Звијално — тривијално.

½део сам — полудео сам.

У српском компјутерском жаргону пронашли смо само један пример употребе броја у скраћеници, а то је O5 – *опет*.

Руси исто користе бројеве приликом писања како би заменили неке слоге у речима, нпр.: +1 (подржавам аутора текста, слажем се са саопштењем на форуму, блогу), 2 (замена за “два”: e2 – *едва* – срп. *једва, само што, умало што, тек што*), 3.14 — замена за

слог „пи” (користи се у псовкама), 4 (мења слово „ч”: 4то – *что* (срп. *што, шта, да*); 4тобы (срп. *да би*).

На „српскојезичном Интернету” обилато се користе енглеске скраћенице иако се већина тих израза и њихових скраћених облика може смислити и на српском (изузетак је ако неки израз не постоји у српском). Нпр. енг. *LOL (laughing out loud* – смејем се на глас) може се лако преиначити у *KcoC* – кидам се од смеха; уместо енг. *BTW (by the way* – узгред буди речено) може бити *УБР*; уместо енг. *ASAP (As Soon As Possible)* иницијација превода *Што пре то боље, ШПТБ*; уместо енг. *SWOT (Complete Waste Of Time)* иницијација превода *Потпуно губљење времена, ПГВ*; уместо *MIRL (Meet in real life)* иницијација превода *Сусрет у реалном животу, СУРЖ*; уместо *F2F (Face to face)* иницијација превода *Лицем у лице, ЛУЛ* и сл.

Већ сада нам је јасно да би у српском жаргону могле да заживе оне скраћенице које у скраћеној верзији превода буду читљиве, односно буду имале једну од особину акронима - да се читају као јединствена реч.

У српском језику смо уочили одређене стручне абривијатуре и акрониме из информационих технологија којима српски програмери и љубитељи информационих технологија додељују измишљена шаллива значења. Навешћемо неке од њих:

- ТСР/ПР – Три Црна Пива / И Пелинковац
- НТТР – Хоћу Тамно Точено Пиво
- ДДР – Донеси Домаћу Ракију
- WWW – Вотка Води Вандализму
- DVD – Дај Вино Друже
- 3D – 3 Домаће

Овакве специфичности говора програмера у разговорима на теме које нису из домена струке служе у циљу разоноде у току њиховог тешког и одговорног посла и као маркери за обележавање припадности стручној заједници. У исто време они показују да тематика компјутерског жаргона у разматраним језицима излази из оквира стручних појмова.

Скраћенице обично настају спонтано, као одговор на неку потребу у комуникацији коју решава језик. Потреба је та да се људи што брже изразе, да одреагују на Интернету, а то је медиј на коме информације застаревају муњевитом брзином и где се посебно цени брзина у одговорима.

Без обзира шта мислили о овој појави у Интернет жаргону, то је реалност таквог облика комуникације, која подразумева кратке и сажете информације. Искусни корисници Интернета већ познају већину скраћеница и доживљавају их као сваку другу реч или израз, као саставни део језика. Званични шпански провајдери мобилне телефоније су чак направили *Речник СМС порука* који се може погледати на страници <http://diccionariosms.com/contenidos/>.

У руској књижевној компјутерској лексици абривијација није продуктивна, чак обрнуто, постоји тенденција ка раскривању позајмљених абривијатура, додавању суфикса као средства које олакшава њихову употребу у говору. Нпр. *тмыл* (од HTML) – програмски језик који се користи за креирање Интернет страница са хиперлинковима и различитим стиловима заглавља, *бэ-эмпешка* (од *.bmp*), *гифчик* (од *.gif*), *сказёвый* (од *SCSI, small computer systems interface*) – рус. *интерфейс малых компьютерных систем*; проф. *скази-интерфейс* // срп. *скази интерфејс, интерфејс за мале компјутерске системе; стандард паралелног интерфејса велике брзине, који се користи за повезивање периферијских уређаја, других компјутера и сл.*

Нисмо забележили абривијатуре које су створене у руском жаргону, а да нису повезане са изворним енглеским, док у српском има таквих случајева. У српском компјутерском подјезику пронашли смо следеће скраћенице које се користе у порукама: О5 – опет, QQLL – куку леле, БЗВЗ – безвезе. *Позззз* се већ сада користи уместо енг. скраћенице *CU* (од *See You* – видимо се) као поздрав и што је више **З** на крају, поздрав је већи. Ту су и иницијализације: ШББКББ – шта би било кад би било, СОС – сељак остаје сељак.

На крају рада да закључимо да се абривијација у компјутерској лексици руског и српског језика активно користи у Интернет комуникацији. Скраћенице у текстовима преписке се користе за скраћивање фраза које се често понављају и за ублажавање емоционалних израза. Главна функција термина је номинативна. Тиме се објашњава продуктивност синтаксичког начина за номинацију сложених појмова. Сложенице и служе за то. У терминологији постоји и тежња ка оптимизацији говорне поруке. Абривијација термилошких синтагми помаже у томе да се избегне описивање у терминологији.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- ЛАИНОВИЋ-СТОЈАНОВИЋ 1996: Лаиновић-Стојановић, Надежда. *Лингвистичка анализа научног стила руског и српског језика у области електро-технике (лексички ниво)*. Докторска дисертација. Београд, 1996, у рукопису. – 458, 1996.
- МАРОЈЕВИЋ 1986: Маројевић, Радмило. “Типолошко диференцирање руског и српскохрватског језика (из дијахроничке и синхроничке перспективе)”. *Јужнословенски филолог* 42. Београд, Институт за српскохрватски језик, 21-41, 1986.
- МЕДНИКОВА, ШЕЉАХОВСКАЈА 1971: Медникова Э.М. и Шеляховская А.А. *К типологии аббревиатур // Вопросы оптимизации естественных коммуникативных систем*. Москва: Издательство МГУ. 107-123, 1971.

ИЗВОРИ

- ГОЛОВАНОВА Н.А. *Современный англо-русский словарь компьютерных технологий*, Москва: Издательство Бук-пресс. – 528, 2006.
- ГОРШУНОВ Ю.В. *Прагмалингвистическая функция аббревиатур*. Автореферат диссертации кандидата филологических наук, Москва, 2002.
- ЯРЦЕВА (Ярцева В.Н.). *Большой энциклопедический словарь. Языкознание*, Москва: Большая Российская энциклопедия. – 685, 1998.
- ЛОПАТИН В.В. и Л.Е. Лопатина. *Толковый словарь современного русского языка. 35000 слов и 70000 устойчивых словосочетаний*, Российская академия наук, Библиотека словарей ЭКСМО, Москва, 2011.
- МИРИМАНОВ, ЛАИНОВИЋ-СТОЈАНОВИЋ и ЦУНИЋ (Рубен Гаевич Мириманов, Надежда Лаиновић-Стојановић и Викторија Цунић). *Енглеско-немачко-француско-српско-руски речник из електронике (9000 термина)*, СКЦ, Ниш. – 605, 2001.
- НИКИТИНА Т.Г. *Толковый словарь молодежного сленга*. Москва, 2005.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе. “Варијантност вишечланих термина (на материјалу железничке терминологије)”. *Стандардизација терминологије*. Савезни завод за стандардизацију, Београд, 1996.
- ПАСТУШЕНКОВ Г.А. *Современный русский язык: Морфемика. Формообразование. Словообразование: Учебное пособие*, Тверь: Издательство ТГУ. – 271, 1998.
- САДОШЕНКО, Денис. *Словарь компьютерного слэнга*, <http://bookz.ru/authors/sadobenko-denis/sleng2.html>, 28.09.2016, 2001.

Дејан С. Марковић

АББРЕВИАЦИЈА (СОКРАЩЕНИЕ) В ЭЛЕКТРОННОМ ДИСКУРСЕ
РУССКОГО И СЕРБСКОГО ЯЗЫКОВ

Резюме

В электронной коммуникации русского и сербского языков (на сербскоязычном и русскоязычном Интернете) аббревиация (сокращение) обильно используется. Аббревиатуры являются продуктивным средством пополнения лексического фонда, особенно в различных профессиях. Они

являются и неотъемлемой частью лексическо-семантической системы языка. Их можно встретить и в компьютерном жаргоне в качестве средства стилистической модификации: *специалист – спец*.

На многие типы сокращений очень влияет английский язык и они формально близки единицам русского молодежного жаргона, в котором также замечено влияние английского языка при сокращении лексических единиц: *маг* от магнитофон, *тин* от тинейджер.

Наряду с сокращениями, характерными для компьютерного языка, можно встретить и универбацию как вид компрессивного словообразования. В сербском языке такое явление можно обнаружить только в жаргоне.

В статье мы рассмотрели самые различные примеры сокращений и их значения, выделили значение каждого знака в аббревиатуре. Опытные пользователи Интернета уже воспринимают большинство таких сокращений также как и любое другое слово родного языка, а испанские операторы мобильной связи опубликовали и отдельный Словарь сокращенных сообщений для своих пользователей.

Сокращения в текстах переписки используются для сокращения часто повторяющийся фраз и для более мягкого эмоционального выражения самих сообщений. В терминологии широко известно стремление к оптимизации речевого сообщения. Аббревиация терминологических словосочетаний делает возможным избежание описания в терминологии.

Ключевые слова: компьютерный (электронный) дискурс, сокращения, русский язык, сербский язык, инициальные аббревиатуры.

